

LIKKUTEI TORAH • PARSHAS EIKEV • MAAMAR 3

ולהבין שרש טעם קישור וחיבור ושייכות ברית ותורה...

“And to understand the root of the reason
for the connection, bond and relevance of
covenant and Torah to the Grace after Meals”

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok

LikuteiTorah.com

THE CHASSIDISHE PARSHA

likuteitorah.com/likutei-torah/eikev/3/

1 ולהבין שרש טעם קישור וחיבור ושייכות ברית ותורה לכהמ"ז [לברכת המזון] על בריכת שחתמת וכו' ועל תורתך כו' בברכת הארץ שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל שלא אמר ברית ותורה כו' כי

And to understand the root of the reason for the connection, bond and relevance of covenant and Torah to the Grace after Meals — “for Your covenant which You sealed,” etc., “and for Your Torah,” etc., in the blessing of the land — as our Sages, of blessed memory, said, “Whoever did not say covenant and Torah,” etc. For,

הנה לכאורה צריך להבין קושיי [קושיא] יותר גדולה מנ"ל [מהנ"ל] דברכת הארץ בזה"ש [בזמן הזה ש...] דאורייתא דהא כתיב וברכת על הארץ י"ל [יש לומר] דהיינו בזמן שישראל שרוים על אדמתם כו'

at first glance, an even greater difficulty needs to be understood: from where do we know that the blessing of the land in the present time is [an obligation] from the Torah? For it is written, “and you shall bless ... for the land”; one could say that this means at the time when Israel dwell upon their land, etc.

אך הענין דהנה הארץ ניתנה לאברהם בזכות המילה כמ"ש ונתתי לך ולזרעך אחרית את ארץ מגורייך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם כו' ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחרית לדורותם כו'.

But the explanation is this. The land was given to Avraham in the merit of circumcision, as it is written, “And I will give to you and to your seed after you the land of your sojournings, all the land of Canaan, as an everlasting possession,” etc. “And as for you, you shall keep My covenant, you and your seed after you, throughout their generations,” etc.

2 וצריך להבין מה ענין ירושת הארץ לענין המילה ועוד הרי ישראל נאמנים בכריתו של אברהם אבינו והם בארץ אחרת והארץ ניתנה בידי זרים ואיה איפוא הבטחתו ית' לך ולזרעך אחרית לאחוזת עולם כו'

Now we need to understand what inheriting the land has to do with circumcision. Moreover, Israel are faithful to the covenant of Avraham our father, yet they are in another land, and the land has been given into the hands of strangers; where, then, is His promise, may He be blessed, “to you and to your seed after you ... as an everlasting possession,” etc.?

אך הענין שבאמת נתקיימה הבטחתו ית' במה שנתן לאברהם ירושת ארץ כנען העליונה ברוחניות והיא באמת אחוזת עולם לו ולזרעו ולכן מילה נוהג בזה"ז [בזמן הזה] וגם ברכת הארץ דאורייתא גם בזה"ז [בזמן הזה].

But the explanation is that in truth His promise, may He be blessed, was fulfilled in that He gave Avraham the inheritance of the supernal land of Canaan, in spirituality, and it truly is an everlasting possession for him and his seed. Therefore circumcision applies in the present time, and the blessing of the land too is [an obligation] from the Torah, also in the present time.

וביאור הענין הוא כי הנה כנען מלשון הכנע' [הכנעה] ושפלוי' [ושפלות] בחי' ביטול ומלשון תגר וסוחר כמ"ש בישעי' [בישעיה]

The explanation of the matter is this. "Canaan" (Kena'an) is from the language of hachna'ah (submission) and lowliness, the level of self-nullification (bittul), and from the language of "trader" and "merchant," as it is written in Isaiah

(סי' כ"ג ח') אשר סוחריה כנעניה נכבדי ארץ ובהושע (סי' י"ב ח') כנען בידו מאזני מרמה.

(chapter 23, [verse] 8), "whose merchants, whose traders [kin'aneha], are the honored of the earth"; and in Hosea (chapter 12, [verse] 8), "A trader [kena'an], in his hand are scales of deceit."

והנה תגר הקונה איזה מקח מן המוכר הוא ע"י ב' דברים הא' שעושה משיכה והגבהה מרשות חבירו לתוך רשות עצמו והב' שנותן כסף מידו ליד חבירו.

Now, a trader who acquires some merchandise from the seller [does so] through two things: first, that he performs drawing and lifting [of it] from his fellow's domain into his own domain; and second, that he gives money from his hand into his fellow's hand.

וכך הנה כתיב קונה הכל (עמ"ש מזה בד"ה מי יתנך כאח לי גבי אמצאך בחוץ ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער העמידה פ"ד [פרק י"ד / פרשה י"ד] כי ע"י קונה שהוא מזלא עילאה כו' ע"ש) והוא ג"כ עדי"ז כי

And so it is written, "[Who] acquires all" (see what is written on this in the discourse beginning "O that you were as a brother to me," on [the words] "I would find you outside"; and see Pri Etz Chaim, Sha'ar HaAmidah, chapter 14: that through "acquires," which is the higher mazal (mazla ila'ah), etc.; see there), and this too is along these lines. For

הנה עצמותו ית' רם ונשא מגד עלמין רבבות מדרגות לאין קץ ממכ"ע [ממלא כל עלמין] ומסוכ"ע כו' ואין ערוך כו' ואפי' [ואפילו] צמצום הראשון ירידה גדולה היא אצלו ומילין דהדיוטא כו'

His essence, may He be blessed, is exalted and lofty beyond the worlds, myriads of levels without end above the light that fills all worlds (memalei kol almin) and the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), etc., and there is no comparison, etc. Even the first tzimtzum (contraction) is a great descent for Him, and [is] "the words of a commoner," etc.

ובסקירה א' צופה ומביט עד סוף כל הדורות וכמ, ש בזהר במחשבה אחת ברא את העולם ובמשנה והלא במאמר א' כו'.

And in a single glance He sees and looks to the end of all the generations, as it is said in the Zohar, "With one thought He created the world," and in the Mishnah, "But could it not [have been] with one utterance," etc.

3 ולהיות נמשך ממנו סדר ההשתלשלות הנה כשעלה ברצונו הי' [היה] כי חפץ חסד ואח"כ תלוי במעשה התחתונים דבאתעדל"ת [דבאתערותא דלתתא] אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] אם ישים אליו לבו כו'

And for the order of the chain of descending worlds (hishtalshelus) to be drawn forth from Him: when it arose in His will, it was "because He desires kindness"; but afterwards it depends on the deeds of the lower beings, for through an arousal from below (isarusa dilesata) [comes] an arousal from above (isarusa dile'eila): "If he sets his heart to Him," etc.,

אליך ה' נפשי אשא והיינו ע"י שיתבונן כי נשמה שנתת בי טהורה היא ואתה עתיד ליטלה ממני כו' "To You, Havayah, I lift up my soul." That is, through his contemplating that "the soul which You placed within me is pure," "and You will in the future take it from me," etc.

ולכן גם מעתה יחזירנה אליו ית' גם קודם זמנה שמאוס בחייו ממש להעלות נפשו למקור חוצבה להיות צרורה בצרור החיים את ה' ממש (ועמ"ש מזה בד"ה להבין פי' ענין י"ג מדות ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] ס"פ מ"א)

Therefore, even now he will return it to Him, may He be blessed, even before its time, for he truly despises his life, [desiring] to raise his soul to the source from which it was hewn, to be "bound up in the bond of life with Havayah," literally. (And see what is written on this in the discourse beginning "To understand the meaning of the Thirteen Attributes"; and see Sefer Shel Beinonim, end of chapter 41.)

שהיא בחי' העלאה מלמטה טורי דפרודא להעלותה ליחודו ית' וה"ז [והרי זה] כמשל משיכת והגבהת הקנין הנקנה כו' (ועמ"ש בד"ה המגביהי לשבת וזהו ענין משכני אחריו נרוצה כו')

This is the level of an ascent from below, [from] "the mountains of separation," to raise it to His unity, may He be blessed. This is like the analogy of the drawing and lifting of the acquired object, etc. (And see what is written in the discourse beginning "Who is raised high to dwell"; and this is the meaning of "Draw me, we will run after you," etc.)

ובאתעדל"ת [ובאתערותא דלתתא] רוח אייתי רוח וממשיך רוח אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] בחי' כסף שהיא בחי' אהבה רבה הבאה מלמעלה אהבתי אתכם אמר ה' כו'

And through the arousal from below, "spirit brings spirit," and it draws down spirit: the arousal from above, the level of kesef (money), which is the level of great love (ahavah rabbah) that comes from above: "I have loved you, says Havayah," etc.

וכנודע שיש ב' בחי' אהבה דחילו ורחימו רחימו ודחילו הא' היא אהבה שלמטה מן השכל המתבונן כו'

As is known, there are two levels of love, "awe and love" [and] "love and awe." The first is a love that is beneath the contemplating intellect, etc.,

ולכן היא בגבול וקצבה לפי ערך השכל והב' היא בחי' אהבה רבה בלי גבול בחי' מאד וכמ"ש כל זה בק"ש [בקריאת שמע] ואהבת את ה' אלקיך בכל נפשך שהיא בחי' אהבה זוטא אליך ה' נפשי אשא כו'

and therefore it is within limit and measure, according to the capacity of the intellect. The second is the level of great love, without limit, the level of me'od ("exceedingly"). All of this is as it is written in the Shema: "And you shall love Havayah your G-d ... with all your soul," which is the level of the lesser love (ahavah zuta), "To You, Havayah, I lift up my soul," etc.;

ובכל מאודך היא בחי' אהבה עליונה בלי גבול בחי' מאד והן ענין בחי' מ"ן [מיינן נוקבין] ומ"ד [ומיינן דוכריין] כו' [ונק' אהבה רבה זו בשם כסף ע"ד מ"ש נכסף נכספתה לבית אביך

and "with all your might (me'odecha)" is the level of the higher love, without limit, the level of me'od. And these are the levels of mayin nukvin (feminine waters) and mayin duchrin (masculine waters), etc. [And this great love is called by the name kesef (silver), in the manner of what is written, "You yearned greatly (nichsof nichsafta) for your father's house."

וזהו ענין גביע הכסף דיוסף צדיק עליון וזהו ענין ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר שהם תי' עלמין דכסופין

And this is the meaning of the silver goblet of Yosef, the supernal tzaddik. And this is the meaning of “four hundred shekels of silver, passing to the merchant,” which are the four hundred worlds of yearning,

דהיינו ענג העליון הנמשכים מבחי' עובר לסוחר מעצמות אור א"ס שלמעלה גם מבחי' המקיפים כמ"ש בד"ה וישלח יעקב ועמ"ש מזה סד"ה זה יתנו כל העובר על הפקודים.

that is, the supernal delight; they are drawn from the level of “passing to the merchant,” from the essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), which is higher even than the level of the encompassing [lights], as is explained in the discourse beginning “And Yaakov sent”; and see what is written about this at the end of the discourse beginning “This they shall give, everyone who passes among those who are counted.”

4 ועמ"ש עוד מענין ארץ כנען לשון סוחר בד"ה וישב יעקב] וזהו ארץ זבת חלב ודבש חלב היא בחי' הגדלת המדות כמו החלב שמגדל איברי הולד וכך

And see what is written further on the land of Canaan as a term for “merchant,” in the discourse beginning “And Yaakov settled.”] And this is [the meaning of] “a land flowing with milk and honey.” Milk is the level of the growth of the emotive attributes (middos), like milk, which makes the limbs of the infant grow. And so,

הנה האהבה רבה מגדלת המדות שאף שמתחלה היתה גי' הארת המוחין במדות עכ"ז [עם כל זה] היו בכחי' קטנות וע"י אהבה עליונה זו נגדלים בתוספת וריכוי ודבש היא מתיקות ותענוג

the great love makes the middos grow. For although at first there was also an illumination of the intellect (mochin) in the middos, nevertheless they were in a state of smallness; and through this higher love they grow, with addition and increase. And honey is sweetness and delight (taanug),

שהיא בחינת אהבה בתענוגים וכמ"ש אז תתענג על הוי' כו' וזהו ארץ טוב ורחבה פי' שרחבה לקבל בתוכה בחינת א"ס וכמ"ש רחבה מצותך מאד בלי גבול כו'.

which is the level of “love in delights,” as it is written, “Then you shall delight in Havayah,” etc. And this is [the meaning of] “a good and broad land”: that is, it is broad [enough] to receive within it the level of the Infinite One (Ein Sof), as it is written, “Your commandment is exceedingly (me'od) broad,” without limit, etc.

5 והנה המשכת אהבה רבה זו למטה היא בחינת מצות מילה ופריעה התגלות העטרה בחינ' [בחינת / בחינה] יו"ד.

Now, the drawing down of this great love below is the level of the mitzvah of circumcision and per-
i'ah, the uncovering of the crown (atarah), the level of yud.

וע' בזהר פ' פנחס דרט"ו ע"ב ועיי' באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה. משא"כ
ערלה היא בחי' יניקת ואחיות החיצונים כו'.

And see the Zohar, Parshas Pinchas, folio 215b; and see Iggeres HaKodesh, in the [letter] begin-
ning "Israel will be redeemed only through charity." Whereas the foreskin (orlah) is the level of the
nurture and hold of the external forces, etc.

ובחי' זו להיות בכח כל נפש מישראל ניתנה לאברהם לאחוזת עולם כו' וזוהי ארץ כנען ברוחניות
תחלה בחי' הכנעה וביטול ומס"נ [ומסירות נפש] ועיי' נעשה קנין כדרך התגר כנ"ל

And this level — that it be within the power of every soul of Israel — was given to Avraham "as an
everlasting possession," etc. And this is the land of Canaan in spirituality: first, the level of submis-
sion, self-nullification and self-sacrifice (mesirus nefesh); and through this an acquisition is made,
in the manner of the trader, as mentioned above.

ולכן מצות מילה נוהגת בזה"ז [בזמן הזה] וכן ברכת הארץ דאורייתא דהארץ ברוחניות ניתנה לאחוזת
עולם כו':

Therefore the mitzvah of circumcision applies in the present time, and likewise the blessing of the
land is [an obligation] from the Torah, for the land in spirituality was given "as an everlasting pos-
session," etc.

6 ב אך להבין טעם הזכרת ברית ותורה בברכת הארץ הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל שלא אמר
אמת ואמונה ערבית לא יצא י"ח [ידי חובתו] והנה באמת ואמונה אומרים תחלה כל זאת לשון נוק' [נוקבא]
ואח"כ וקיים עלינו לשון דכר

2. But to understand the reason for mentioning covenant and Torah in the blessing of the land: our
Sages, of blessed memory, said, "Whoever did not say 'True and faithful' in the evening has not ful-
filled his obligation." Now, in "True and faithful" we first say "all this" (kol zos), in the feminine
(Nukva), and afterwards "and it is established upon us" (vekayam aleinu), in the masculine.

אך הענין דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וכתיב להוציא לחם מן הארץ ב' מיני לחמים והוא מ"ש חכמות בחוץ תרונה ב' מיני חכמות בחינת ח"ע [חכמה עילאה] חכים ולא בחכמה ידיעא וכו' ובחי' ח"ת [חכמה תתאה] מל'

But the explanation is this. It is written, "Behold, I will rain down for you bread from heaven," and it is written, "to bring forth bread from the earth": two kinds of bread. And this is what is written, "Wisdoms cry aloud outside": two kinds of wisdom, the level of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah), "He is wise, but not with a known wisdom," etc., and the level of the lower Chochmah (Chochmah Tata'ah), Malchus,

כי מלכותו בכל משלה וכולם בחכמה עשית כתיב כו' שבחי' ח"ע [חכמה עילאה] היא בחי' ביטול בעצם דכולא קמיה כלא כו' ובחי' ח"ת [חכמה תתאה] היא ביטול היש כו'

for "His kingship rules over all," and "You have made them all with wisdom," it is written, etc. The level of the higher Chochmah is the level of essential self-nullification (bittul b'etzem), for "all before Him is as nothing," etc.; and the level of the lower Chochmah is the nullification of the yesh (separate existence), etc.

וזהו ענין ברכה והודאה ברכה היא בחי' המשכה בגילוי מלמעלה למטה כי ברכה היא מלשון בריכה המברך את הגפן כו'

And this is the meaning of blessing (berachah) and acknowledgment (hoda'ah). Blessing is the level of drawing down in revelation from above to below, for berachah is from the language of berichah, [as in] "one who layers (mavrich) the vine," etc.

והודאה היא בחי' ביטול היש שמודה איך דכולא קמיה כו' אף שאינו אלא קמיה ולא נגלה למט' [למטה] כו'

And acknowledgment is the level of the nullification of the yesh: one acknowledges how "all before Him," etc., even though it is only "before Him" and is not revealed below, etc.

וכמו מודים חכמים לר"מ [לרבי מאיר] שהאמת אתו אף כאן מודים אנחנו שהאמת אתו דקמיה כולא כלא כו' אלא שאין זה מן הנגלות לנו ולבנינו כו'

It is like "the Sages concede (modim) to Rabbi Meir," that the truth is with him; so too here, we acknowledge (modim anachnu) that the truth is with Him, that before Him all is as nothing, etc., only this is not among "the revealed things [that belong] to us and to our children," etc.

וזהו ענין אמת ואמונה שהוא ג"כ ענין ברכה והודאה כי אמת מקרוב שנראה בעין השכל ואמונה ברחוק שמאמין שכך הוא האמת.

And this is the meaning of “true and faithful” (emes ve’emunah), which is also the matter of blessing and acknowledgment: for truth is from near, what is seen with the eye of the intellect; and faith is from afar, that one believes that so is the truth.

7 ועמ"ש מענין אמת ואמונה בביאור ע"פ וידעת היום. וזהו ג"כ ההפרש בין ב' הלחמים כי לחם מן השמים נאמר על המן ששרשו ממקור ח"ע [חכמה עילאה]

And see what is written on “true and faithful” in the explanation of the verse “And you shall know this day.” And this is also the difference between the two breads: “bread from heaven” was said of the manna, whose root is from the source of the higher Chochmah,

דכתיב וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן וכתיב ועינו כעין הבדולח דהיינו בחי' טלא דבדולחא מקור החכמה סתימאה וכמ"ש בזהר מזונא דחכימא פי' שהוא מזון להיות התהוות ח"ע [חכמה עילאה]

as it is written, “And when the dew descended upon the camp at night, the manna descended,” and it is written, “and its appearance was like the appearance of crystal (bedolach)”: that is, the level of “the crystal dew” (tala dibedolcha), the source of the hidden Chochmah. And as it is said in the Zohar, “the food of the wise”; that is, it is food for the coming into being of the higher Chochmah.

ולכן כתיב לקטו דבר יום ביומו שהוא נמשך מלמעלה מן הזמן ומקור התהוות הזמן נמשך מאתו Therefore it is written, “they shall gather each day’s portion on its day,” for it is drawn from above time, and the source from which time comes into being is drawn from it.

ולכן היה ג"כ נבלע באברים ולא היה בו פסולת כלל ולא היו צריכים לנקבים כלל וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שמה שנאמר ויתד תהיה לך כו' היינו בדברים שתגרי אוה"ע [אומות העולם] מוכרים להם

Therefore it was also absorbed in the limbs, and there was no waste in it at all, and they had no need of [the body’s] openings at all; as our Sages, of blessed memory, said, what is said, “And you shall have a peg,” etc., refers to the things that the merchants of the nations of the world sold them.

והיינו לפי ששרש הבירורים הוא מבחי' ואלה המלכים שנפלו בשבירה מבחי' תהו כו' משא"כ שרש המן למעלה מבחי' תהו לא היה בו פסולת כלל.

That is because the root of the refinements (beirurim) is from the level of "And these are the kings," who fell in the shattering, from the level of Tohu, etc.; whereas the root of the manna is above the level of Tohu, [so] there was no waste in it at all.

8 והנה לכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] מן ירד בזכות משה כי שרש משה הוא ג"כ מבחי' זו מקור החכמה בחי' ביטול בעצם כמ"ש ונחנו מה

Now, this is why our Sages, of blessed memory, said that the manna came down in the merit of Moshe: for Moshe's root, too, is from this level, the source of Chochmah, the level of essential self-nullification (bittul b'etzem), as it is written, "And what are we?"

וזהו אשר לא ידעון אבותיך הם בחי' ההשתלשלות משא"כ משה היה למעלה מן ההשתלשלות וכמ"ש ושמי הויה לא נודעתי להם כו'

And this is [the meaning of] "which your fathers did not know": they are the level of the chain of descending worlds (hishtalshelus), whereas Moshe was above the chain of descent; as it is written, "But by My Name Havayah I did not make Myself known to them," etc.

ולכן היה משה כבד פה וכבד לשון כי חכמה עליונה זו היא נעלמה מעין כל חי וא"א לבא בגילוי בהשתלשלות כלל

Therefore Moshe was "heavy of mouth and heavy of tongue," for this supernal Chochmah "is hidden from the eyes of all living," and it is impossible for it to come into revelation within the chain of descent at all.

ולכן ג"כ מיאן משה בשליחות ה' ואמר מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל כו'

Therefore, too, Moshe refused G-d's mission and said, "Who am I that I should go to Pharaoh, and that I should bring out the children of Israel," etc.

ואף שאמר לו ה' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה שהיא קבלת התורה עכ"ז [עם כל זה] אמר אח"כ בי אדוני כו'

And although G-d told him, "When you bring the people out of Egypt, you shall serve G-d upon this mountain," which is the receiving of the Torah, nevertheless he said afterwards, "Please, my L-rd," etc.,

כי כבד פה וכבד לשון אנכי והיינו לפי שמע לת משה היה למעלה מבחי' התורה דאורייתא מחכמה נפקת כו'

“for I am heavy of mouth and heavy of tongue.” That is because Moshe’s stature was above the level of the Torah, for “the Torah issues from Chochmah,” etc.

ובמשה כתיב כי מן המים משיתיהו דהיינו בחי' ים החכמה עליונה וכל התורה אינה אלא כד מן הים ותמלא כד"ה כו'

And of Moshe it is written, “for I drew him out of the water”: that is, the level of the sea of the supernal Chochmah; and the whole Torah is only a pitcher from the sea, “and she filled her pitcher,” etc.

וזהו שהשיב לו הקב"ה מי שם פה לאדם פי' שמצד ההשתלשלות לא היה צריך להיות פה לאדם בחי' שם מ"ה [שם מ"ה] ביטול בעצם וא"א לבא לידי גילוי כלל

And this is what the Holy One, blessed be He, answered him: “Who has placed a mouth for man (adam)?” That is: from the standpoint of the chain of descent, there should not have been a mouth for “man,” the level of the Name Mah, essential self-nullification, which cannot come into revelation at all.

אבל אנכי אהיה עם פיך שעל ידי גילוי אנכי במעמד הר סיני וירד הוי' כו' אנכי הוי' כו'

But “I (Anochi) will be with your mouth”: that is, through the revelation of “I” (Anochi) at the standing at Mount Sinai, “And Havayah descended,” etc., “I am Havayah,” etc.,

יכול להיות פה וגילוי לאדם שם מ"ה [שם מ"ה] וע"ד ודברי אשר שמתני בפיך ודברי ממש והיו הדברים האלה אשר אנכי כו' דבר ה' זו הלכה כו'.

there can be a mouth and revelation for “man,” the Name Mah. And this is along the lines of “And My words which I have placed in your mouth,” My words, literally; “And these words which I (Anochi),” etc.; “the word of Havayah’: this is halachah,” etc.

9 וזהו משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד המן לישראל דהנה עצמותו ית' רם ונשא למעלה מעלה עד אין קץ גם מבחי' טלא דכדולחא מקור החכמה בחי' המן לחם מן השמים כו'

And this is [the meaning of] “Moshe instituted for Israel the blessing ‘Who sustains’ at the time when the manna came down for Israel.” For His essence, may He be blessed, is exalted and lofty, higher and higher without end, even above the level of “the crystal dew,” the source of Chochmah, the level of the manna, “bread from heaven,” etc.

וזהו ענין הברכה שתיקן ברוך שיהיה ברוך ונמשך להיות בחי' הוי' יו"ד תחלה כו' ולכן כל ברכה ראשונה מדברת בלשון נסתר הזן את העולם נותן לחם כו'

And this is the meaning of the blessing that he instituted: "Blessed" — that [He] be blessed and drawn down, to be the level of Havayah, the yud first, etc. Therefore the whole first blessing speaks in the hidden [third-person] form: "Who sustains the world," "Who gives bread," etc.,

ולא אתיידע מי לפי ששרש המן הוא למעלה מההשתלשלות והמשכת ברכה זו היא להיות התהוות בחי' המן שהוא ע"י ישראל כי ישראל עלו במחשבה כו'.

and "it is not known who," because the root of the manna is above the chain of descending worlds (hishtalshelus). And the drawing down of this blessing is for the coming into being of the level of the manna, which is through Israel, for "Israel arose in [G-d's] thought," etc.

10 וברכה שניה ברכת הארץ הוא ענין לחם מן הארץ בחי' ח"ת [חכמה תתאה] וביטול היש וכענין וצבא השמים לך משתחיים כו' ולכך פותחת בהודאה נודה לך כו'

And the second blessing, the blessing of the land, is the matter of "bread from the earth," the level of the lower Chochmah (Chochmah Tata'ah) and the nullification of the yesh (separate existence), as in "and the host of heaven bow down to You," etc. Therefore it opens with acknowledgment, "We acknowledge You," etc.,

ומדברת בלשון נוכח שהנחלת כו' ומסיימת בברוך כי המשכת בחי' ביטול היש היא מבחי' ביטול בעצם יחוי"ע [יחודא עילאה] וזהו ענין הברכה בברכת הארץ

and it speaks in direct address, "that You gave as a heritage," etc., and it concludes with "Blessed": for the drawing down of the level of the nullification of the yesh is from the level of essential self-nullification (bittul b'etzem), the higher unity (yichuda ila'ah). And this is the meaning of the blessing in the blessing of the land.

והיינו ג"כ ע"י ישראל כנ"ל וזהו ענין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] שכל שלא אמר ברית ותורה כו' שהמשכת יחוי"ת [יחודא תתאה] בחי' מלי' הוא ע"י ז"א ומדות דאצילות הנק' ברית ותורה כי

And this too is through Israel, as mentioned above. And this is the meaning of the saying of our Sages, of blessed memory, that "whoever did not say covenant and Torah," etc.: for the drawing down of the lower unity (yichuda tata'ah), the level of Malchus, is through Z'eir Anpin and the emotive attributes (middos) of Atzilus, which are called covenant and Torah. For

הנה המדות דאצילות לך הוי' הגדולה בבחי' לך בחי' ביטול עי"ז נמשך גם למטה בבחי' מלי' ביטול היש the middos of Atzilus, "Yours, Havayah, is the greatness," are at the level of "Yours," the level of self-nullification (bittul); through this there is drawn also below, into the level of Malchus, the nullification of the yesh.

ולכן כל שלא אמר לא יצא י"ח [ידי חובתו] כי לולא ברית ותורה לא היה נמשך להיות בחי' לחם מן הארץ בחי' ביטול היש:

Therefore whoever did not say [them] has not fulfilled his obligation: for were it not for covenant and Torah, [the flow] would not be drawn down to become the level of "bread from the earth," the level of the nullification of the yesh.

11 ג אך להבין בריתך שחתמת בבשרנו וכן תורתך שלמדנו דמשמע שיש ב' בחי' ברית ותורה והוא ע"פ מאמר רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] בפרק אין מעמידין (דכ"ז) המל ימול.

3. But to understand "Your covenant which You sealed in our flesh," and likewise "Your Torah which You taught us," which implies that there are two levels of covenant and of Torah: this is according to the saying of our Sages, of blessed memory, in the chapter Ein Ma'amidin (folio 27): "Himol yimol" ["he shall surely be circumcised"]:

מי שהוא מהול ימול אחרים ואף על פי כן אשה כשרה למול דאשה כמאן דמהילא דמיא ולכאורה לא שייך כלל מילה באשה ועיין במ"א סס"י [סוף סימן] קפ"ז

one who is circumcised shall circumcise others. And even so, a woman is fit to circumcise, for a woman is considered as one who is circumcised. Yet at first glance circumcision does not apply to a woman at all. And see the Magen Avraham, at the end of section 187.

אך הענין דהנה מלי' יחוי"ת [יחודא תתאה] נקרא בשם אשה יראת הוי' והנה כתיב כי שמש ומגן הוי' אלקים שבחי' אלקים נעשה מגן ונרתק ומקבל לגבי בחי' הוי' בחי' משפיע בחי' דכר

But the explanation is this. Malchus, the lower unity (yichuda tata'ah), is called by the name "woman": "a woman who fears Havayah." Now, it is written, "For a sun and a shield are Havayah Elokim": the level of Elokim becomes a shield and a sheath, and a recipient, in relation to the level of Havayah, the level of the giver, the level of the masculine.

והנה נודע בפ"י הוי"ה הוא האלקים שבח"י אלקים הגם שלגבי הוי"ה הוא בבח"י מקבל מ"מ חוזר ונעשה בחינת דכר להשפיע למטה מה שקיבל כו'

Now, it is known in the explanation of "Havayah is the Elokim" that the level of Elokim, although relative to Havayah it is at the level of a recipient, nevertheless in turn becomes the level of the masculine, to bestow below what it received, etc.

ועד"ז יובן מ"ש בזהר בלק (דקפ"ז ע"א) גבי וכיון דשאר"י על דוכתיה על תרין כרובין הויה שמיה ע"ש במק"מ [במקדש מלך] וזהו בח"י המלוכה

In this way one can understand what is said in the Zohar, Balak (folio 187a), regarding "and once it rests in its place, upon the two cherubim, its name is Havayah"; see there, in the Mikdash Melech. And this is the level of kingship,

כי כן דרך המלך להיות מקבל וחוזר ומשפיע כו' וזהו אמת ואמונה כל זאת בח"י נוקבא לגבי מעלה וקיים עלינו לגבי ב"ע היא בח"י דכר ומשפיע [ועמ"ש בביאור ע"פ

for such is the way of a king: to be a recipient, and in turn to bestow, etc. And this is "True and faithful is all this": the level of Nukva (the feminine) relative to above; and "it is established upon us": relative to Beriah, Yetzirah and Asiyah it is the level of the masculine and the giver. [And see what is written in the explanation of the verse

כי אתה נרי בענין יחיד חי העולמים מלך וענין מלך יחיד כו'] וזהו ענין ב' הבריתות שבדכורא ודנוקבא כי הנה כל השפעה היא על ידי בחינת ברית.

"For You are my lamp," on the matter of "Unique One, Life of the worlds, King," and the matter of "King, Unique One," etc.] And this is the meaning of the two covenants, that of the masculine and that of the feminine: for all bestowal is through the level of covenant.

בריתך היינו ברית שלמעלה באצילות להיות בחינת יחודא [יחודא תתאה] ח"ת [חכמה תתאה] בח"י מל' ושחתמת בבשרנו היא ברית דנוקבא

"Your covenant" is the covenant above, in Atzilus, to bring about the level of the lower unity, the lower Chochmah, the level of Malchus; and "which You sealed in our flesh" is the covenant of the feminine,

שלהיות נמשך הביטול גם למטה בבייע הוא עיי ברית דנוקבא [וע' בפרדס ערך ברית ושייך עיי שחתמת כענין מייש במ"א בענין חותם בולט וחותם שוקע]

for the drawing down of the self-nullification (bittul) also below, into Beriah, Yetzirah and Asiyah, is through the covenant of the feminine. [And see the Pardes, the entry "Bris"; and the word "sealed" applies to this, as in what is written elsewhere on the matter of a raised seal and a sunken seal.]

וכן תורתך היא בחי תורה דאצי' ושלמדנו היא בחי התורה דבייע שהוא עיי בחי מלי כנ"ל

Likewise, "Your Torah" is the level of the Torah of Atzilus, and "which You taught us" is the level of the Torah of Beriah, Yetzirah and Asiyah, which is through the level of Malchus, as mentioned above.

והנה כל הנ"ל הוא בששת ימי המעשה כך היא המדה וסדר ההשתלשלות מלמעלה למטה שמלחם השמים

Now, all the above applies on the six workdays: such is the measure and the order of the chain of descent (hishtalshelus) from above to below, that from "bread from heaven,"

בחי חיי [חכמה עילאה] ויחיע [ויחודא עילאה] נמשך להיות ח"ת [חכמה תתאה] ויחית [ויחודא תתאה] לחם מן הארץ כנ"ל והיינו עיי ברית ותורה מדות דאצילות יום ראשון חסד כו'.

the level of the higher Chochmah (Chochmah Ila'ah) and the higher unity, [the flow] is drawn down to become the lower Chochmah and the lower unity, "bread from the earth," as mentioned above; and this is through covenant and Torah, the middos of Atzilus: the first day, Chesed, etc.

משא"כ שבת בחי עליות העולמות כמ"ש שבת וינפש עד"מ אדם השוכת ונה ממלאכתו וחוזר לעצמותו כו'

Whereas Shabbos is the level of the ascent of the worlds, as it is written, "He rested and was refreshed": by way of analogy, a person who rests and ceases from his work, and returns to his own self, etc.

הנה ב' הלחמים מתחברים כאחד וזהו ענין לחם משנה שבשבת וגם זהו ענין לחם הפנים דכתיב ביום השבת יערכנו כו' ונקי' לחם הפנים שכולו פנים ואין בו אחוריים כלל

[Then] the two breads are joined as one. And this is the meaning of the double bread (lechem mishneh) of Shabbos. And this is also the meaning of the showbread (lechem hapanim, "bread of the face"), of which it is written, "On the Shabbos day he shall arrange it," etc.; and it is called lechem hapanim because it is all face and has no back at all.

ולכן צריך לחבר ב' הלחמים דשבת אחוריהם הביתה זה לזה ופניהם לחוץ להיות כולו פנים [ועמ"ש כה"ג [כהאי גוונא] בד"ה ואהיה אצלו אמון גבי בכתף ישאו]

Therefore the two breads of Shabbos must be joined "with their backs inward," toward each other, and their faces outward, so that it is all face. [And see what is written along these lines in the discourse beginning "And I was with Him as a nursling," regarding "they shall carry on the shoulder."]

והוא סוד ב' הלחמים הנ"ל לחם מן השמים ולחם מן הארץ שמתחברים כאחד כנ"ל שאף לפי קבלת

And this is the mystery of the two breads mentioned above, "bread from heaven" and "bread from the earth," which are joined as one, as mentioned above. For even according to the teaching (kabbalah) of

האריז"ל [האריז"ל זכרנו לברכה] בענין י"ב חלות [כנגד לחם הפנים] מ"מ העיקר הם ב' החלות שעליהם מברך המוציא שמניח אותם זו בצד זו להיות פניהם לחוץ כו' וד"ל [ודי למבין]:

the Arizal, of blessed memory, on the twelve loaves [corresponding to the showbread], nevertheless the main ones are the two loaves over which one says the blessing "Who brings forth" (HaMotzi), which one places side by side so that their faces are outward, etc. And this suffices for one who understands.

12 קיצור (א) ענין שנאמר ונתתי לך ולזרעך כו' לאחוזת עולם זהו ענין ירושת ארץ העליונה ברוחניות

Summary. (1) The matter of what is said, "And I will give to you and to your seed," etc., "as an everlasting possession": this is the inheritance of the supernal land, in spirituality,

שהיא באמת לאחזת עולם ועיין בבחייה פ' תשא על פסוק וכל הארץ כוי ונחלו לעולם דפי עולם שהוא מכוון כנגדה דהיינו העולם הבא.

which truly is “an everlasting possession.” And see Rabbeinu Bachya, Parshas Tisa, on the verse “And all the land,” etc., “and they shall inherit it forever (le’olam)”: that olam means the world that corresponds to it, that is, the World to Come.

ועיין מ"ש בענין כעיר שחברה לה יחדו בד"ה אלה פקודי והוא בזכות המילה ועיין ברבות לך לך פרשה מ"ו ועיין בזח"א [בזהר חלק א] ר"פ נח ע"פ לעולם יירשו ארץ ובפ' ויחי (דף רט"ז א')

And see what is written on “like a city that is joined together” in the discourse beginning “These are the accounts.” And this is in the merit of circumcision: see the Midrash Rabbah, Lech Lecha, parashah 46; and see the Zohar, Part I, at the beginning of Parshas Noach, on the verse “they shall inherit the land forever,” and in Parshas Vayechi (folio 216a),

ובפ' בראשית (דף נ' סע"א [סוף עמוד א]) ע"פ עד תאות גבעות עולם ור"פ וארא (כ"ב א') וזהו אם לא בריתי יומם כוי

and in Parshas Bereishis (folio 50, end of side a), on the verse “to the utmost bound of the everlasting hills,” and at the beginning of Parshas Va'eira (22a). And this is [the meaning of] “If not for My covenant by day,” etc.,

שעל ידי זה נמשך מבחינת יומם בבחינת לילה וה"ע [וזהו ענין] חקות שמים וארץ ועמ"ש מענין פי יומם בד"ה אדני שפתי תפתח.

for through this there is drawn from the level of “day” into the level of “night”; and this is the matter of “the ordinances of heaven and earth.” And see what is written on the meaning of “by day” in the discourse beginning “My L-rd, open my lips.”

גם כי העטרה הוא בחינת יו"ד וביו"ד נברא העולם הבא. והענין כי כנען מלשון הכנעה ומלשון סוחר. קונה הכל.

Also, because the crown (atarah) is the level of yud, and with the yud the World to Come was created. And the explanation: “Canaan” is from the language of submission and from the language of “merchant.” “[Who] acquires all.”

והיינו שאתעדל"ע [שאתערותא דלעילא] המעורר אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] להיות אליך ה' נפשי אשא זהו המשיכה. ועיין ברבות וישב ר"פ פ"ו.

That is: the arousal from above (isarusa dile'eila) that awakens the arousal from below (isarusa dilesata), so that there be "To You, Havayah, I lift up my soul": this is the drawing. And see the Midrash Rabbah, Vayeshev, at the beginning of parashah 86.

ובזח"ג [ובזהר חלק ג] פנחס (דף רמ"ט סע"ב [סוף עמוד ב]) ע"פ משכו וקחו. ועי"ז אחר אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] נמשך ומתגלה אה"ר [אהבה רבה] כמ"ש בד"ה ועשית בגדי קדש. זהו ענין נתינת הכסף.

And in the Zohar, Part III, Pinchas (folio 249, end of side b), on the verse "Draw out and take." And through this, after the arousal from below, great love (ahavah rabbah) is drawn down and revealed, as is explained in the discourse beginning "And you shall make holy garments." This is the giving of the money.

והמשכה זו על ידי המילה שבה ועל ידה מתגלים ה' חסדים שמבחינת אהבה רבה מבחי' סוכ"ע בכנס"י [בכנסת ישראל] ועי"ז נקי ארץ חפץ וארץ החיים וארץ טובה: (ב) וזהו ענין ברית ותורה בברכת הארץ.

And this drawing down is through circumcision, in which and through which the five Chasadim are revealed, which are from the level of great love, from the level of the light that encompasses all worlds (sovev kol almin), in the Congregation of Israel; and through this it is called "a land of desire," "the land of life" and "a good land." (2) And this is the matter of covenant and Torah in the blessing of the land.

כי הנה חכמה עילאה ביטול בעצם וחכמה תתאה ביטול היש. ברכה והודאה וזהו גם כן ההפרש בין ב' הלחמים

For the higher Chochmah is essential self-nullification (bittul b'etzem), and the lower Chochmah is the nullification of the yesh (separate existence). Blessing and acknowledgment. And this is also the difference between the two breads:

כי לחם מן השמים מזון להיות חכמה עילאה אשר לא ידעון אבותיך וזהו ברכת הזן בלשון נסתר לא אתיידע מי. בחינת לא נודעתי להם.

for "bread from heaven" is food for the higher Chochmah to come to be, "which your fathers did not know"; and this is the blessing "Who sustains," in the hidden [third-person] form, "it is not known who." The level of "I did not make Myself known to them."

13 וברכה שניה לחם מן הארץ ביטול היש. ולכן ברכת הארץ מתחלת כנודה לך הודאה ומסיימת בברוך.

And the second blessing: “bread from the earth,” the nullification of the yesh. Therefore the blessing of the land begins with “We acknowledge You,” acknowledgment, and concludes with “Blessed.”

והמשכה זו מחכמה עילאה בח"ת [בחכמה תתאה] בחי' ארץ זהו ע"י ברית ותורה וכנ"ל בענין שניתנה הארץ לאברהם בזכות המילה שע"י נמשך המשכה עליונה.

And this drawing down from the higher Chochmah into the lower Chochmah, the level of “land,” is through covenant and Torah; as mentioned above regarding the land being given to Avraham in the merit of circumcision, through which a supernal flow is drawn down.

ומשה שהמזן ירד בזכותו נולד מהול ע"ד ומל' ה' את לבבך עמ"ש בד"ה ראה אנכי נותן: (ג) והנה כתיב זאת בריתי אשר תשמרו.

And Moshe, in whose merit the manna came down, was born circumcised, in the manner of “And Havayah will circumcise your heart”; see what is written in the discourse beginning “See, I set [before you].” (3) Now, it is written, “This (zos) is My covenant which you shall keep.”

זאת בחי' נוקבא בחינת מלכות הגם שלגבי יחודא [יחודא עילאה] ח"ע [חכמה עילאה] הוא בחינת מקבל כנ"ל חוזר ונעשה בחינת דבר ומשפיע לגבי ב"ע להשפיע הביטול למטה

Zos (“this”) is the level of Nukva (the feminine), the level of Malchus: although relative to the higher unity (yichuda ila'ah), the higher Chochmah, it is the level of a recipient, as mentioned above, it in turn becomes the level of the masculine and the giver relative to Beriah, Yetzirah and Asiyah, to bestow the self-nullification (bittul) below.

וזוהו ואמונה כל זאת לשון נקבה וקיים עלינו לשון דבר (ועיין בזח"א [בזהר חלק א] לך צ"ג סע"ב [סוף עמוד ב] ע"פ בזאת אני בוטח).

And this is “and faithful is all this (zos),” in the feminine, and “it is established upon us,” in the masculine. (And see the Zohar, Part I, Lech Lecha, folio 93, end of side b, on the verse “In this (zos) I trust.”)

וזהו ענין כופל הלשון בריתך שחתמת בבשרנו (ועמ"ש מענין בשר סד"ה והיה מדי חדש בחדשו גבי יבוא כל בשר להשתחוות וכד"ה צו את בני ישראל את קרבני לחמי)

And this is the matter of the doubled wording, "Your covenant which You sealed in our flesh" (and see what is written on the meaning of "flesh" at the end of the discourse beginning "And it shall be, from one New Moon to the next," regarding "all flesh shall come to bow down," and in the discourse beginning "Command the children of Israel, My offering, My bread"),

וכן תורתך שלמדתנו (ועיין מ"ש ע"פ וכל בניך למודי הוי') והנה לחם משנה שבשבת היינו גם כן כענין ב' בחינות לחם הנ"ל

and likewise "Your Torah which You taught us" (and see what is written on the verse "And all your children shall be taught of Havayah"). Now, the double bread of Shabbos is also like the two levels of bread mentioned above,

כי לחם משנה זהו ענין שכינתא עילאה ושכינתא תתאה (עיין במא"א [במאורי אור] אות למ"ד סכ"א) וה"ע [וזהו

ענין] יחו"ע [יחודא עילאה] ויח"ת [יחודא תתאה] כמ"ש בד"ה שה"ש [שיר השירים] ובשבת מתחברים יחד:

for the double bread is the matter of the higher Shechinah and the lower Shechinah (see Me'orei Or, the letter lamed, section 21), and this is the matter of the higher unity and the lower unity (yichuda tata'ah), as is explained in the discourse beginning "The Song of Songs"; and on Shabbos they are joined together.

LikuteiTorah.com
THE CHASSIDISHE PARSHA

About this edition

This edition contains the Hebrew text and the English translation.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY 4.0.

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Copy, print and share it freely, crediting Kehot Publication Society and likuteitorah.com; it may not be sold. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

English translation: prepared for likuteitorah.com with AI assistance (claude-code/opus-5.5) and checked against the Hebrew and against Sefaria; not yet reviewed by a human editor. Please check anything important against the Hebrew.

The Rebbe asked that the maamarim of the week's parsha, the "Chassidishe Parsha," be learned during that week, spread over its seven days (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Why learn it, and the Rebbe's brachos: [likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://www.likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

A free, non-commercial project; nothing here is sold. Not affiliated with Kehot, Sefaria or the Lubavitch Library. © likuteitorah.com

From [likuteitorah.com/likkutei-torah/eikev/3/](https://www.likuteitorah.com/likkutei-torah/eikev/3/)

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok